

Analysis of Indicators Affecting the Establishment of the Integrated Urban Management System in a World Heritage City (Case Study: Historic City of Yazd)

Ehsan Aslani

Ph.D. Candidate of Urban Planning, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran.

Seyed Kamaledin Shahriari*

Assistant Professor of Urban Planning, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran.

Hossein Zabihi

Associate Professor of Urban Planning, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran.

Abstract

The Historic City of Yazd is a part of Yazd city which has been inscribed as the first urban fabric of Iran on UNESCO's World Heritage List. Since this area faces many challenges due to the lack of coordination between influential organizations and institutions in urban management, identifying the indicators affecting the establishment of the integrated urban management system in the Historic City of Yazd could help improve its condition. According to the research method, an experts' panel was convened with five current and former officials and urban managers of Yazd city to scrutinize the challenges faced by the influential agents in the historic fabric of Iranian cities. After summing up, 48 indicators were obtained, which were classified based on the nature of the dimensions of the integrated urban management. These indicators were distributed in the form of a questionnaire with a 5-point Likert scale among 32 experienced city officials and managers in Yazd who were selected using the snowball sampling method. The hypothetical, theoretical structure of the research was tested using SmartPLS 3 software. Considering the path coefficients, it can be concluded that there is a direct and significant relationship between intra-organizational, institutional, planning, structural-legal, vertical, and inter-organizational integrations with the integrated urban management in the Historic City of Yazd, and 41 indicators were found effective in this regard. Finally, solutions were proposed to establish the integrated urban management system in the Historic City of Yazd.

Keywords: System, Integrated Urban Management, World Heritage, Historic City of Yazd.

* This paper is extracted from PhD dissertation of Ehsan Aslani, Islamic Azad University, Science and Research Branch.

Corresponding Author: shahriari@srbiau.ac.ir

How to Cite: Aslani, E, Shahriari, Seyed K, Zabihi, H.(2022) Analysis of Indicators Affecting the Establishment of the Integrated Urban Management System in a World Heritage City (Case Study: Historic City of Yazd). *Journal of Urban and Regional Development Planning*. 7 (20). 145-179.

تحلیل شاخص‌های مؤثر بر ایجاد نظام مدیریت یکپارچه شهری در یک شهر میراث جهانی (مورد پژوهشی: شهر تاریخی یزد)

دانشجوی دکتری شهرسازی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران
استادیار شهرسازی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران
دانشیار شهرسازی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران

احسان اصلانی

سید کمال‌الدین شهریاری *

حسین ذبیحی

چکیده

شهر تاریخی یزد، بخشی از شهر یزد است که به‌عنوان اولین بافت شهری از ایران در فهرست میراث جهانی یونسکو به ثبت رسیده است. از آنجایی که این محدوده با چالش‌های متعدد ناشی از ناهماهنگی مابین سازمان‌ها و نهادهای ذی‌نفع در مدیریت شهری روبه‌روست، شناسایی شاخص‌های مؤثر بر ایجاد نظام مدیریت یکپارچه شهری در شهر تاریخی یزد می‌تواند به بهبود وضعیت آن کمک کند. روش تحقیق به این صورت است که ابتدا پنل خبرگان با حضور ۵ نفر از مسئولان و مدیران شهری فعلی و اسبق شهر یزد تشکیل شد تا چالش‌های پیش روی عوامل مؤثر در بافت تاریخی شهرهای ایران تدقیق گردند. پس از جمع‌بندی، تعداد ۴۸ شاخص به دست آمد که مطابق با ماهیت ابعاد مدیریت یکپارچه شهری دسته‌بندی شدند. این شاخص‌ها در قالب یک پرسشنامه با طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای، بین ۳۲ نفر از مسئولان و مدیران شهری باتجربه شهر یزد که با استفاده از روش نمونه‌گیری گلوله برفی انتخاب شدند، توزیع گردید. ساختار نظری مفروض تحقیق با استفاده از نرم‌افزار 3 SmartPLS مورد برازش قرار گرفت. با توجه به ضرایب مسیر، ارتباط مستقیم و معنی‌داری میان ابعاد مختلف یکپارچگی درون‌سازمانی، نهادی، برنامه‌ای، ساختاری/قانونی، عمودی و میان‌سازمانی با مدیریت یکپارچه شهری در شهر تاریخی یزد وجود دارد و ۴۱ شاخص در این رابطه مؤثر تشخیص داده شدند. در نهایت، راهکارهایی به‌منظور ایجاد نظام مدیریت یکپارچه شهری در شهر تاریخی یزد پیشنهاد شد.

کلیدواژه‌ها: نظام، مدیریت یکپارچه شهری، میراث جهانی، شهر تاریخی یزد.

مقدمه

امروزه با توجه به رشد و گسترش کالبدی، فضایی و جمعیتی و نیز تعدد و پیچیدگی مسائل و چالش‌های شهرها، نیاز به مدیریت یکپارچه شهری برای اداره امور عمومی شهرها به‌ویژه برای کلان‌شهرها بیش‌ازپیش روشن شده است (سرور و همکاران، ۱۳۹۶). ضرورت تحقق مدیریت یکپارچه شهری، از این جهت است که در شهرهای بزرگ، سالانه هزینه‌های زیادی به دلیل ناهماهنگی دستگاه‌های اجرایی به شهروندان تحمیل می‌شود. یکی از این نمونه‌های آشکار این ناهماهنگی‌ها، تداخل دو طرح عملیاتی از سوی دو نهاد متفاوت است که این امر منجر به اتلاف مقدار زیادی از منابع مالی و محلی می‌شود (کاظمیان، ۱۳۹۲). تعدد موضوعات و سازمان‌های دخیل در امر برنامه‌ریزی به دلیل پیچیدگی ذاتی شهرها، برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران شهری را ناگزیر به اتخاذ رویه برنامه‌ریزی یکپارچه جهت ایجاد هماهنگی بین اولویت‌ها و نیازهای مختلف این مداخله‌کنندگان می‌نماید. برقراری ارتباط مؤثر و کارآمد میان مداخله‌کنندگان گوناگون به کاهش مدت‌زمان لازم برای واکنش در مقابل اختلالات در سیستم و نظام شهری کمک خواهد کرد.

بنابراین برای رسیدن به نتیجه‌ای جامع و یکپارچه باید ابعاد مختلف توسعه اقتصادی، حفاظت محیط‌زیست و ساختارهای اجتماعی به‌وسیله همه مداخله‌کنندگان و یا به عبارتی افراد، گروه‌ها، نهادها و سازمان‌های ذینفع در شهر به‌درستی درک شود (قرخلو و حسینی، ۱۳۸۶). مدیریت یکپارچه شهری، با توجه به مسائل مختلف اجتماعی، اقتصادی و سیاسی در قالب یک الگوی مشخص، ضمن هدایت عناصر مختلف دخیل در حوزه مدیریت شهری، به ایجاد هماهنگی در بین آن‌ها می‌پردازد و از دوباره‌کاری‌ها و طولانی شدن فرایند توسعه پایدار شهری و گرفتاری آن در پیچ‌وخم نظام بروکراسی حاکم جلوگیری می‌کند (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۲).

به دلیل وابستگی کارکردی عناصر مختلف شهری به همدیگر باید اذعان نمود که مسئله اساسی مدیریت یکپارچه شهری بیشتر در ایجاد تعامل و هم‌افزایی بین عناصر مختلف و متعدد شهری معنا و مفهوم می‌یابد. درواقع نحوه و چگونگی یکپارچگی عناصر

مختلف شهری در قالب سیستم مدیریت یکپارچه شهری است که ماهیت اساسی این نوع مدیریت را تعیین می‌کند (خلیجی و همکاران، ۱۳۹۶). از این رو، پژوهش حاضر، درصدد شناسایی چالش‌های پیش روی عوامل مؤثر در مدیریت بافت تاریخی شهر یزد به‌عنوان اولین بافت شهری از ایران است که تحت عنوان «شهر تاریخی»^۱ در فهرست میراث جهانی یونسکو به ثبت رسیده است.

اهمیت این موضوع از دو منظر کالبدی و اجتماعی قابل بررسی است. از منظر کالبدی، یک محوطه میراث جهانی، نقطه شاخص یا ناحیه‌ای منتخب است که توسط یونسکو یا همان سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی سازمان ملل متحد^۲ به دلیل دارا بودن اهمیت فرهنگی، تاریخی، علمی یا سایر اشکال آن از نظر قانونی توسط پیمان‌های بین‌المللی حمایت شده است (Encyclopaedia Britannica, 2022). ثبت یک سایت در فهرست میراث جهانی، باعث افزایش آگاهی عمومی نسبت به آن محوطه و ارزش‌های برجسته‌اش می‌شود (UNESCO, 2008) و از آنجا که این محوطه‌ها معمولاً دارای جاذبه‌های مختلف گردشگری و متعدد هستند، فعالیت‌های گردشگری در محل افزایش می‌یابد.

اگر مقصد، خود را به یک برنامه مدیریتی مناسب یا به‌روز شده که تغییرات ایجاد شده توسط یونسکو را در نظر می‌گیرد مجهز نسازد به‌احتمال زیاد، دچار تنش خواهد شد (Cravidão et al., 2018). از منظر اجتماعی نیز، اگر جریان زندگی در یک سایت میراث جهانی روبه‌زوال گذارد با احتمال خروج از فهرست میراث جهانی روبرو خواهد شد. با نگاهی به وضع موجود شهر تاریخی یزد، شاهد خروج ساکنین و خالی از سکنه شدن تدریجی آن هستیم (اصلائی و همکاران، ۱۳۹۷) که نتیجه مستقیم تفرق در زمینه مدیریت شهری است. از آنجا که ثبت جهانی بافت تاریخی شهرهای دیگری مانند کرمان، میبد، دامغان و... در دستور کار قرار دارد، این پژوهش می‌تواند چشم‌انداز روشنی را برای مدیران و برنامه‌ریزان شهری و مسئولان امر فراهم سازد.

1. Historic City

2. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - UNESCO

تحلیل شاخص‌های مؤثر بر ایجاد نظام مدیریت...، اصلانی و همکاران | ۱۴۹

از این رو پژوهش حاضر در صدد پاسخگویی به سؤال زیر است:
از منظر رویکرد سیستمی، چه شاخص‌هایی بر ایجاد نظام مدیریت یکپارچه شهری در شهر تاریخی یزد به‌عنوان یک شهر میراث جهانی تأثیر گذارند؟

پیشینه پژوهش

اگرچه در زمینه ضرورت یکپارچگی فرآیند مدیریت شهری، بین اکثر صاحب‌نظران اتفاق نظر وجود دارد و محققان مختلفی سعی کرده‌اند مدل‌هایی را برای این یکپارچگی ارائه کنند اما این مدل‌های پیشنهادی با توجه به تفاوت دیدگاه‌ها نسبت به مفهوم مدیریت یکپارچه شهری دارای تفاوت‌هایی هستند. به‌طور مثال، برخی از این پیشنهادها به یکپارچه‌سازی وظایف مدیریتی و برخی به یکپارچه‌سازی زمینه‌های مختلف کاری نظیر برنامه‌ریزی شهری، جغرافیا و... توجه دارند و تعدادی نیز به یکپارچه کردن روابط نهادهای اثرگذار چون شورای شهر، حکومت مرکزی و حکومت محلی می‌پردازند (میرعابدینی، ۱۳۸۸ نقل در عزیزی و همکاران، ۱۳۹۱). در جدول ۱ خلاصه‌ای از چارچوب‌های پیشنهادی ارائه‌شده توسط این نظریه‌پردازان آمده است.

جدول ۱- چارچوب پیشنهادی نظریه‌پردازان پیرامون مدیریت یکپارچه شهری

نظریه‌پرداز	چارچوب پیشنهادی
مک گیل ^۱ (۱۹۹۴)	ارزیابی ساختار سازمانی و مالی نهاد حاکم بر شهر (شورای شهر)؛ نیازسنجی زیرساخت‌ها و خدمات موردنیاز جامعه شهری متناسب با چشم‌انداز راهبردی؛ پیش‌بینی تغییرات جمعیتی شهری، توسعه زیرساخت‌ها، خدمات و تأمین منابع مالی؛ توسعه و تقویت سازمانی نهاد مشارکت محور شورای شهر؛ اصلاح فرآیندهای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی؛ بودجه‌ریزی متناسب با برنامه‌ریزی؛ مستندسازی اطلاعات؛ ارزیابی عملکرد سالانه شورای شهر.

نظریه پرداز	چارچوب پیشنهادی
چاکرابارتی ^۱ (۲۰۰۱)	به‌کارگیری اصول مدیریت سنتی مانند بهره‌وری، پاسخگویی یا مسئولیت‌پذیری اجتماعی و انعطاف‌پذیری در مدیریت شهری؛ بهره‌گیری از تکنیک‌های مدیریت سنتی مانند پژوهش و تحقیق در عملیات و نیز فناوری‌های نوین رایانه‌ای؛ یکپارچه‌سازی امور و حوزه‌های عمل شامل مردم، مشتری، بازار، تحرکات شهری، مسکن، زیرساخت، توسعه شهری و...؛ یکپارچه‌سازی مشکلات شامل شناسایی نیازمندی‌های مردم و مصرف‌کنندگان، تصمیم‌گیری در مورد نقش و اهداف سازمان و همچنین انجام بعضی از کارها برای دستیابی به اهداف موردنظر و کارآمد ابتکاری؛ یکپارچه‌سازی منابع شامل طبیعی، انسانی، کالبدی، مالی، فنی و...؛ توجه به نظام‌ها و محدودیت‌های موجود سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، قانونی، فنی، بوم‌شناختی و...
ون دیک ^۲ (۲۰۰۸)	مطالعه مشکلات عمده ساکنان شهرها در ارتباط با یکدیگر؛ ارائه راه‌حل‌های یکپارچه برای مشکلاتی که با یکدیگر در ارتباط‌اند؛ پیاده‌سازی راه‌حل‌ها توسط مدیر شهری پس از مشورت با تمام ذینفعان مبتنی بر حکمروایی شهری خوب؛ تمرکززدایی با ایجاد مؤسسات کارآمدتر برای ارائه خدمات عمومی؛ استقلال و پاسخگویی مدیریت شهری و جهت‌گیری برای جذب سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و افزایش اشتغال؛ برقراری ارتباط بین شرایط محیطی و نهادی شامل شرایط مالی و اقتصادی، تعاملات شهروندی عمومی، چارچوب اداری و قانونی و همچنین روال سیاسی حکمروایی با تعادل قدرت در ابزار.
آژانس محیط‌زیست اروپا ^۳ (۲۰۰۹)	یکپارچه‌سازی افقی بین زمینه‌های سیاسی و برنامه‌های مختلف از جمله اقتصاد، امور اجتماعی، محیط‌زیست، فرهنگ و...؛ یکپارچه‌سازی عمودی بین سطوح حاکمیتی از محلی تا ملی؛ اتصال فضایی شهرک‌ها، شهرها، نواحی دورافتاده روستایی و مناطق؛ پیوند موقت از لحاظ تأثیرات توسعه‌های جاری مرتبط با پتانسیل توسعه آینده؛ تعادل منافع فردی و گروهی با نیازهای اجتماعی.
کراوتسه و واگنر ^۴ (۲۰۱۴)	یکپارچه‌سازی فضایی، عملکردی، بوم‌شناختی و اجتماعی از طریق یکپارچه‌سازی فعالیت‌های اجرایی توسط چندین نهاد مسئول به جهت عناصر شهری وابسته به هم.

1. Chakrabarty
2. Van Dijk
3. European Environment Agency - EEA
4. Krauze & Wagner

تحلیل شاخص‌های مؤثر بر ایجاد نظام مدیریت...، اصلاحی و همکاران | ۱۵۱

خلیجی و همکاران (۱۳۹۶)، جمع‌بندی تقریباً کاملی از ابعاد مختلف مدیریت یکپارچه شهری ارائه داده‌اند (جدول ۲).

جدول ۲- ابعاد مدیریت یکپارچه شهری و ماهیت آن (خلیجی و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۸۸ با دخل و تصرف)

ابعاد	ماهیت
یکپارچگی ساختاری/قانونی	خا‌ل‌های ساختاری و قانونی یکی از موانع اصلی در راه یکپارچه‌سازی مدیریت شهری هستند. از طریق تأسیس سازمان‌های مدیریتی مقتضی و تدوین و اجرای مقررات به‌روز و کارآمد، می‌توان به این مهم دست‌یافت.
یکپارچگی میان‌سازمانی	سیستم مدیریت یکپارچه شهری با توجه به تأثیرات گسترده خود بر روی ساختار و نظام برنامه‌ریزی و مدیریت شهری نیازمند زیرساخت‌های اساسی اعم از یکپارچگی بین عوامل و شعب سطوح محلی مانند هماهنگی و همکاری میان سازمان‌های آب، برق، گاز و... با شهرداری و همچنین یکپارچگی در فعالیت‌های مرتبط سطوح حکومتی و اداری مانند همکاری میان استانداری، فرمانداری، شهرداری و شورای شهر و... است.
یکپارچگی درون‌سازمانی	یکپارچگی در روابط بین هر یک از اجزای سازمان‌های دخیل در امر مدیریت شهری به‌گونه‌ای که این بخش‌ها با هم‌افزایی و صرف کمترین بروکراسی اداری در قالب سیستمی کارآمد و اثرگذار در جهت دستیابی به اهداف تعیین‌شده هدایت شوند.
یکپارچگی عمودی	به معنای ایجاد ارتباط مستحکم و معنی‌دار بین سطوح مختلف ملی، منطقه‌ای و محلی. در این صورت سیاست‌ها و تصمیمات سطوح پایین (محلی) در چارچوب راهبردها و سیاست‌های سطوح فرادست تدوین می‌شوند.
یکپارچگی برنامه‌ای	یکپارچگی در برنامه‌ها و استفاده از شیوه‌ها و ابزارهای نوین نظیر برنامه‌ریزی راهبردی و...
یکپارچگی نهادی	حضور، مشارکت و تشریک‌مساعی با تمامی ذی‌نفعان و ذی‌نفعان رسمی و غیررسمی در فرآیند مدیریت شهری به‌منظور بسط و گسترش ارتباط نزدیک، میان نهادهای حکومتی از یک‌طرف و نهادهای عمومی اعم از تشکل‌های غیردولتی، عناصر بخش خصوصی و شهروندان از طرف دیگر.

اگرچه مبانی نظری مدیریت یکپارچه شهری توسط نظریه‌پردازان خارجی تبیین شده است اما غالب مطالعاتی که به جنبه‌های کاربردی آن پرداخته‌اند، در ایران انجام شده است. طی دو دهه گذشته، پژوهشگران متعددی به بررسی ابعاد مدیریت یکپارچه شهری و عوامل

۱۵۲ | فصلنامه برنامه‌ریزی توسعه شهری و منطقه‌ای (علمی)، سال هفتم، شماره ۲۰، بهار ۱۴۰۱

مؤثر بر آن در ایران پرداخته‌اند. اکثر این پژوهش‌ها بر کلان‌شهر تهران یا شهرهای بزرگی مانند مشهد، اصفهان، تبریز و... تمرکز داشته‌اند.

از آنجاکه تحقیق حاضر بر ایجاد هماهنگی مابین سازمان‌ها و نهادهای متولی امور شهری به‌عنوان مبنایی برای ایجاد نظام مدیریت یکپارچه شهری تأکید دارد، اهم مطالعات انجام شده که از نظر رویکرد با این پژوهش مشابهت دارند، در جدول ۳ آمده است:

جدول ۳- اهم مطالعات انجام‌شده پیرامون تحقق‌پذیری ایجاد مدیریت یکپارچه شهری در ایران

عنوان تحقیق	محقق
شرح	
ارزیابی راهبردی وضعیت تکوین مدیریت یکپارچه کلان‌شهر تبریز	عبداللهی و ولی بیگی (۱۳۹۴)
روش مورد استفاده QSPM و جامعه آماری ۱۱۱ نفر از کارشناسان شهرداری بودند. راهبردهای پیشنهادی عبارت‌اند از ایجاد سازوکار تحقق مدیریت واحد شهری در قالب اقدام‌ها؛ قوانین و تصمیم‌ها در سطح ارگان‌ها و سازمان‌های مرتبط؛ بهره‌گیری از تجربیات و راهبردهای کشورهای پیشرو بر اساس پتانسیل‌های بومی محلی؛ و در نهایت تقویت جایگاه شوراهای اسلامی و افزایش اختیارات قانونی آن‌ها به منظور مشارکت هرچه بیشتر شهروندان.	
تدوین الگوی تحقق مدیریت یکپارچه مادرشهرها، نمونه موردی: مشهد	اتقائی و پیله‌ور (۱۳۹۵)
جامعه آماری ۱۸ نفر از صاحب‌نظران دانشگاهی و کارشناسان خبره در امور مدیریت شهری بودند. به منظور تحلیل داده‌ها از سه مدل کیفی و کمی دلفی، ویکور و سوآت استفاده شد. بر اساس نتایج، برخی سازمان‌ها با توجه به معیار تقسیم‌بندی، به سهولت می‌توانند تقسیمات خود را با شهرداری هماهنگ نمایند و برخی از سازمان‌ها نیز با توجه به نوع فعالیت، انعطاف کمتری جهت هماهنگ شدن با شهرداری دارند.	
مطالعه و بررسی مؤلفه‌های مدیریت یکپارچه در شهر اصفهان	بابایی و ابراهیمی (۱۳۹۵)
پرسشنامه‌ای در اختیار ۲۸۰ نفر از مدیران و کارشناسان شهرداری، استانداری، شرکت مخابرات، آب و فاضلاب، گاز و شرکت توزیع برق منطقه‌ای اصفهان قرار گرفت و داده‌های جمع‌آوری‌شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS تحلیل شد. مطابق نتایج، یکپارچگی از طریق ایجاد مدیریت واحد شهری و با تکیه بر راهکارهای انسجام، همپایانی، هماهنگی، دیدگاه	

تحلیل شاخص‌های مؤثر بر ایجاد نظام مدیریت...، اصلانی و همکاران | ۱۵۳

عنوان تحقیق	محقق
شرح	
سیستمی، تعامل در دستگاه‌های اجرایی متولی امور شهری و تحقق حکمرانی خوب قابل دستیابی است.	
واکاوی عوامل مؤثر بر تحقق‌پذیری مدیریت یکپارچه شهری مطالعه موردی: کلان‌شهر تهران	سرور و همکاران (۱۳۹۶)
جامعه آماری ۱۱۲ نفر از مدیران شهری، متخصصین و خبرگان شهری تهران بود. گردآوری داده‌ها از طریق پرسشنامه محقق ساخته انجام شد و با استفاده از روش تحلیل عاملی اکتشافی نوع R و نرم‌افزار SPSS تحلیل شدند. نتایج نشانگر آن بود که مؤلفه‌های بسترهای قانونی، ضعف زیرساخت‌های اطلاعاتی برای مدیریت یکپارچه شهری، همپوشانی وظایف سازمانی در ارگان‌های مختلف مربوط به مدیریت شهری، عدم تدقیق جایگاه نظام مدیریت شهری نزد سازمان‌های ذی‌مدخل هم‌سطح و تعدد نگرش و دیدگاه‌های سیاسی، مؤثرترین عوامل در تحقق‌پذیری مدیریت یکپارچه شهری هستند.	
سنجش عوامل مؤثر در پیاده‌سازی مدیریت یکپارچه شهری در کلان‌شهر تهران	سرور و همکاران (۱۳۹۷)
جامعه آماری شامل ۳۰ نفر از خبرگان و کارشناسان متخصص در حیطه مدیریت شهری بودند. برای تحلیل اطلاعات از مدل‌های تصمیم‌گیری چند معیاره دیمتل فازی و تاپسیس استفاده شد. یافته‌ها حاکی از آن بود که همپوشانی وظایف سازمانی در ارگان‌های مختلف مربوط به مدیریت شهری، ضعف زیرساخت‌های اطلاعاتی برای مدیریت یکپارچه شهری و ناشناخته ماندن نگرش یکپارچه در مدیریت سطوح مختلف فضایی به ترتیب بیشترین تأثیر را بر پیاده‌سازی مدیریت یکپارچه شهری دارند.	
بررسی راهکارهای تحقق مدیریت یکپارچه شهری در شهر تهران	میرمسعودی و منصور ارمکی (۱۳۹۷)
جامعه آماری شامل ۱۹۵ نفر از کارکنان شهرداری تهران بود و داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد تحلیل قرار گرفت. مطابق یافته‌های مطالعه، مؤلفه‌های دانش و اطلاعات؛ آموزش و پرورش؛ مشارکت مردمی و شهروندان؛ و مدیریت عمومی محیطی در تحقق مدیریت یکپارچه شهری در شهرداری شهر تهران اثرگذار است. نتایج نشان داد که دستیابی به مدیریت یکپارچه شهری نیازمند هماهنگی بین تمام سازمان‌های دخیل در مدیریت یکپارچه شهری است.	
تحلیل معیارهای مدیریت یکپارچه شهری مطالعه موردی: تهران	امیری و میزارپور (۱۳۹۷)

عنوان تحقیق	محقق
شرح	
<p>جامعه آماری این پژوهش شامل کارمندان شهرداری تهران بود که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند. اطلاعات به‌دست‌آمده با استفاده از روش دلفی و تکنیک تاپسیس تحلیل شد. بر اساس اوزان نهایی، از میان ۱۵ معیار موردبررسی، مشروعیت مدیران در ساختار مدیریت یکپارچه شهری، رتبه اول و رابطه متقابل بین کالبد شهر، مدیریت شهر و جامعه شهری، رتبه آخر را کسب کردند.</p>	
تحلیل شاخص‌های تأثیرگذار بر پیاده‌سازی مدیریت یکپارچه شهری (مطالعه موردی: کلان‌شهر تهران)	صلاحی و همکاران (۱۳۹۸)
<p>جامعه آماری پژوهش حاضر شامل ۴۰۰ نفر از کارشناسان، متخصصان و متولیان مدیریت شهری بود. برای تحلیل از نرم‌افزار SPSS، آزمون کای اسکوئر و تکنیک AHP استفاده شد. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که بر اساس اولویت‌بندی شاخص‌های تأثیرگذار بر مدیریت شهری در تهران، معیارهای یکپارچگی عمودی، اجرایی، قلمرویی-سیاستی، شهروندمداری، ساختاری، قوانین و منابع مالی پایدار از اولویت برخوردارند.</p>	
تدوین الگوی مدیریت یکپارچه حوزه مادرشهری با تأکید بر حکمروایی	تازه دل و همکاران (۱۴۰۰)
<p>جامعه آماری ۱۱ نفر از خبرگان و متخصصین حوزه مدیریت شهری در نظر گرفته شد. روش تحلیل داده‌های مصاحبه نیز به‌صورت تفسیری بوده و از نرم‌افزار Atlas-ti.7 استفاده گردید. محدوده مورد مطالعه، حوزه مادرشهری مشهد، متشکل از چهار شهرستان مشهد، چناران، فریمان و بینالود بود که به‌صورت مجزا مدیریت می‌شوند. مطابق یافته‌ها پیشنهاد شد که یک نهاد یکپارچه مدیریت مادرشهری شکل گیرد که بر کل حوزه تسلط داشته باشد. این نهاد متشکل از شورای مادرشهر است که وظیفه قانون‌گذاری، تصمیم‌گیری و تهیه طرح را بر عهده دارد. اعضای شورا ترکیبی از نمایندگان تمام کنشگران می‌باشند که با قانون‌گذاری و انتخاب شهردار در مدیریت حوزه دخیل می‌شوند.</p>	

مهم‌ترین وجه تمایز مقاله حاضر نسبت به سایر مطالعات انجام‌شده داخلی و خارجی، انتخاب یک شهر میراث جهانی به‌عنوان نمونه موردی است. وجه تمایز دیگر، بهره‌گیری از نظرات مسئولان و مدیران مجرب شهری است که به‌واسطه مسئولیت‌هایشان با فرآیند ثبت شهر تاریخی یزد در فهرست میراث جهانی یونسکو آشنا بوده و بر ویژگی‌های خاص این

تحلیل شاخص‌های مؤثر بر ایجاد نظام مدیریت...، اصلانی و همکاران | ۱۵۵

محدوده، نظیر ساختار منحصربه‌فرد حکمرانی شهری آن اشراف کامل داشتند. از نظر روش‌شناسی نیز، این مطالعه با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی (مدل‌سازی معادلات ساختاری) و نرم‌افزار SmartPLS در حوزه مدیریت یکپارچه شهری، نمونه مشابهی ندارد.

چارچوب نظری

- مدیریت شهری به‌مثابه نظام

«نظام» معادل عربی واژه سیستم^۱ در انگلیسی است و سامانه به‌عنوان معادل فارسی برای آن پیشنهاد شده است (هدایتی، ۱۳۹۲). اصطلاح سیستم از واژه لاتین «*systema*» گرفته شده است که به‌نوبه خود به واژه یونانی «*σύστημα*» برمی‌گردد (Liddell et al., 1996: 1734). طبق تعریف کاوف^۲ و همکاران (۲۰۰۹: ۶۳۰) در دائرةالمعارف مدیریت، «یک سیستم معمولاً به‌عنوان گروهی از واحدهای متعامل یا عناصر تعریف می‌شود که هدف مشترکی دارند».

برای درک بهتر مدیریت شهری می‌توان آن را به یک نظام تشبیه کرد که ترکیبی است از اجزا و قسمت‌های مختلف یک مجموعه که به یکدیگر وابسته هستند و روابط متقابل میان آن‌ها به شکل خاصی سازمان‌یافته است (دوروسنی و بیشون، ۱۳۷۰) و این سازمان‌یافتگی برای انجام کاری یا دستیابی به هدفی خاص است (رفعیان و سیفایی، ۱۳۸۸).

به دلیل گستردگی و میان‌رشته‌ای بودن سیستم مدیریت شهری به‌مثابه یک سیستم باز، عوامل مختلفی در آن دخالت دارد و بدون شناخت این سیستم نمی‌توان عناصر و روابط را در جهت اهداف آن تغییر شکل داد، زیرا هنر برنامه‌ریزی، شناخت عناصر سیستم و ایجاد روابط بین آن عناصر است، به‌نحوی که این مجموعه عناصر در جهت هدف سیستم عمل کنند. بی‌توجهی به اجزا همچنین عدم کشف روابط و میزان تأثیر هر یک از عناصر در نظام

1. System
2. Gough

تصمیم‌گیری هرگز به یک نظام تصمیم‌گیری منسجم، مؤثر و معطوف به اهداف مطلوب منجر نخواهد شد (زاهدی فر، ۱۳۷۳ نقل در حبیبی، ۱۳۹۰).

مدیریت شهری نیز از قسمت‌هایی چون معاونت‌ها و سازمان‌ها یا اداره‌های وابسته تشکیل شده که با یکدیگر در قالب ساختاری واحد، روابط متقابل دارند. این ارتباط ممکن است ضعیف یا قوی باشد. نظام مدیریت شهری مانند هر نظام دیگری ورودی‌ها و خروجی‌هایی دارد. این نظام از نظر رده‌بندی نظام‌ها، در رده نظام‌های اجتماعی قرار می‌گیرد، زیرا متشکل از تعداد زیادی افراد بوده و دارای ساختار سلسله‌مراتبی و تقسیم‌کار دقیق است. اگرچه قسمت‌های گوناگون مدیریت شهری هر یک در کار خود مستقل هستند اما برای تحقق اهداف نظام می‌بایست با یکدیگر هماهنگ باشند، از طرف دیگر در دیدگاه سیستمی، تأثیر متقابل محیط و سازمان از اهمیت خاصی برخوردار است به گونه‌ای که سازمان‌ها برای حفظ بقا و رشد خود ناچارند به عوامل محیطی توجه نمایند (سعیدنیا، ۱۳۸۲).

- رویکرد سیستمی به مدیریت یکپارچه شهری

مدیریت یکپارچه شهری را می‌توان ماحصل ورود رویکرد سیستمی در مباحث مدیریت شهری دانست (بختیاری، ۱۳۹۳). تفکر سیستمی به‌عنوان ابزاری برای یکپارچگی و فراهم کردن تصمیم‌گیری اثربخش برای راه‌حل پایدار در جهان پیچیده، توسعه داده شده است و همچنین یک ابزار مهم برای برنامه‌ریزی راهبردی و تصمیم‌گیری‌ها دارد (Batra et al., 2010 نقل در رهنورد و همکاران، ۱۳۹۷).

از منظر رویکرد سیستمی، وظایف مدیریت شهری می‌تواند در سطوح مختلف سیستمی یکپارچه گردد و پیوستگی شهر با محیط آن کلیتی برای دستیابی به اهداف موردنظر شود (دادرس و نصر اصفهانی، ۱۳۹۲). رویکرد سیستمی ایجاب می‌کند که مدیریت شهری و برنامه‌ریزی شهری با تکیه بر عناصر و روابط ساختاری شهری (درونی و بیرونی) مطالعات خود را سازمان دهد. از دیدگاه نگرش سیستمی، برنامه‌ریزی برای یک شهر نمی‌تواند به‌طور مجرد و جدا از روابط آن با نواحی و شهرهای هم‌جوار انجام پذیرد. بنابراین

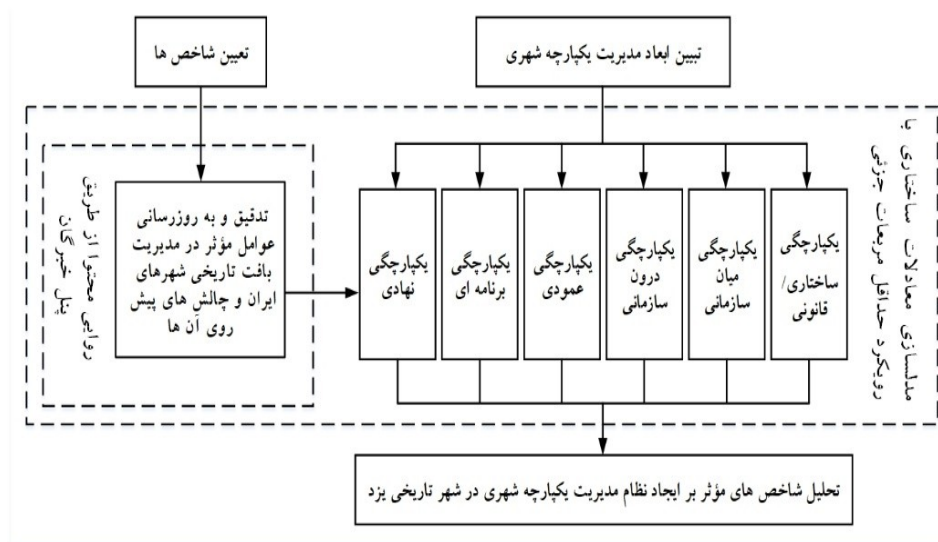
تحلیل شاخص‌های مؤثر بر ایجاد نظام مدیریت...، اصلانی و همکاران | ۱۵۷

برنامه‌ریزی شهری مستلزم ایجاد یک نظام یکپارچه از سطوح مختلف برنامه‌ریزی است که نحوه پیوستگی و هماهنگی متقابل میان سیستم‌های فرادست و فرودست را نشان دهد و راه‌های ایجاد تعادل و توازن میان آن‌ها را مشخص سازد.

بر پایه این نگرش است که فرآیند چرخه‌ای و ارتباط دوسویه میان نهادهای برنامه‌ریزی مرکزی و نهادهای برنامه‌ریزی و مدیریت محلی، به‌عنوان یک اصل پایه‌ای، پذیرش عام پیدا کرده است (روحانی و سوزی، ۱۳۹۵). از این رو، مدیریت یکپارچه شهری، مهم‌ترین شرط روش شناسانه اتخاذ رویکرد سیستمی و کل‌نگر نسبت به مؤلفه‌های توسعه شهر و برقراری نظام انسجام‌یافته در هر زمینه جغرافیایی و عملکردی است که تحقق چنین شرطی در قالب یک رویکرد استراتژیک به مدیریت شهری امکان‌پذیر می‌شود (فرهودی و همکاران، ۱۳۸۸).

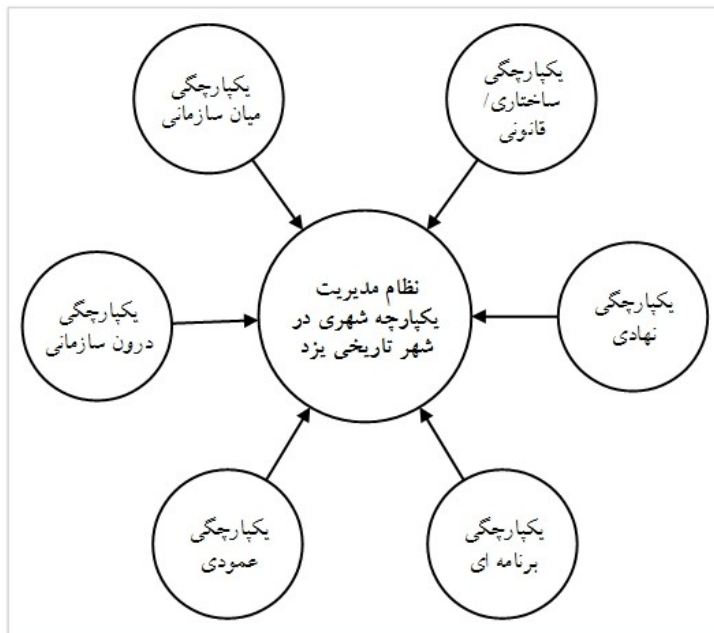
روش

مطالعه حاضر بر اساس هدف، توسعه‌ای-کاربردی است و در دو مرحله انجام شده است. چارچوب نظری انجام پژوهش در شکل ۱ نشان داده شده است.

شکل ۱- چارچوب نظری پژوهش

در مرحله اول، بر اساس ابعاد شش‌گانه مدیریت یکپارچه شهری (جدول ۲)، ساختار نظری مفروض پژوهش طراحی شد که در شکل ۲ نمایش داده شده است.

شکل ۲- ساختار نظری مفروض پژوهش

در مرحله دوم، به منظور تعیین شاخص‌های نمایانگر هر یک از ابعاد شکل ۲، پژوهش طاهرخانی و متوسلی (۱۳۸۵) مبنای عمل قرار گرفت که به معرفی عوامل مؤثر در مدیریت بافت تاریخی شهرهای ایران و چالش‌های پیش روی آن‌ها پرداخته است. با توجه به گذشت بیش از یک دهه از این پژوهش، عوامل و چالش‌های مذکور، دستخوش تغییراتی شده‌اند. از این رو، نیازمند به‌روزرسانی و انطباق با ویژگی‌های منحصربه‌فرد نمونه موردی بودند. بنابراین این عوامل و چالش‌ها با استفاده از روش روایی محتوا از طریق تشکیل پنل خبرگان، مورد بازبینی و به‌روزرسانی قرار گرفتند که نتایج آن در جدول ۴ آمده است. همچنین مشخص شد که هر شاخص، تبیین‌کننده کدام بعد مدیریت یکپارچه شهری است.

جدول ۴- عوامل مؤثر در مدیریت شهرهای تاریخی ایران و چالش‌هایی که هریک با آن دست‌به‌گریبان هستند (ظاهرخانی و متوسلی، ۱۳۸۵: ۱۰۵ با دخل و تصرف) و ابعاد متناظر با هرکدام

عامل مؤثر	چالش (شاخص)	نماینه	بعد
اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان	کمبود منابع مالی برای تهیه و اجرای طرح‌های گردشگری؛	Q1-1	عمودی
	فقدان ضمانت اجرایی در خصوص ضوابط ارائه شده برای حفاظت و احیای ابنیه و بافت‌های تاریخی؛	Q1-2	ساختاری/ قانونی
	خلأ تقسیم وظایف (و بعضاً تداخل وظایف) و عدم هماهنگی در حوزه سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی؛	Q1-3	میان سازمانی
	فقدان اختیارات قانونی کافی برای جلوگیری از مداخلات غیرقانونی بخش دولتی؛	Q1-4	میان سازمانی
	ارائه مجوزهای بدون ضابطه به کسب‌وکارهای گردشگری در بافت تاریخی.	Q1-5	ساختاری/ قانونی
پایگاه پژوهشی شهر تاریخی	محدودیت پژوهش‌ها و مطالعات بنیادی در حوزه مدیریت حفاظت از میراث شهری و گردشگری؛	Q2-1	برنامه‌ای
	عدم استقلال سازمانی؛	Q2-2	ساختاری/ قانونی
	فقدان ثبات مدیریتی.	Q2-3	درون سازمانی
شرکت بازآفرینی شهری ایران (شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری سابق)	ناهماهنگی در حوزه برنامه‌ریزی و تهیه طرح‌های بافت تاریخی، خصوصاً با شهرداری و اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان؛	Q3-1	میان سازمانی
	ناهماهنگی در خصوص نحوه مداخله در بافت تاریخی و پیشبرد پروژه‌های مشارکت محور.	Q3-2	نهادهی
استانداری	فقدان نظارت کافی بر روی اقدامات و عملکرد شهرداری‌ها در بافت تاریخی شهرها.	Q4-1	میان سازمانی
شهرداری و سازمان‌های وابسته به آن	فقدان چارچوب مشخص به منظور جلب مشارکت ساکنین بافت تاریخی در طرح‌های شهری؛	Q5-1	نهادهی
	اتکای شهرداری به درآمدهای ناپایدار؛	Q5-2	ساختاری/ قانونی
	نبود جایگاه خاصی برای توجه به برنامه‌های حفاظت و احیای بافت تاریخی در ساختار سازمانی مناطق؛	Q5-3	برنامه‌ای

عامل مؤثر	چالش (شاخص)	نمایه	بعد
	ضعف در تعامل مناسب با اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان در موارد مرتبط با بافت تاریخی شهر؛	Q5-4	میان سازمانی
	ضعف خدمت‌رسانی شهری در محدوده بافت تاریخی؛	Q5-5	درون‌سازمانی
	غلبه دیدگاه نوسازی در برنامه‌ها و طرح‌های شهرداری در مقابل احیاء و بهسازی بافت‌های واجد ارزش؛	Q5-6	درون‌سازمانی
	فقدان وحدت رویه و پیوستگی در حوزه برنامه‌ریزی و اقدامات صورت گرفته در بافت تاریخی؛	Q5-7	برنامه‌ای
	ضعف تشکیلات و ساختارهای سازمانی شهرداری‌ها؛	Q5-8	درون‌سازمانی
	عدم تفکیک و تدقیق وظایف (در بعضی از سازمان‌ها و ستاد مناطق) به‌رغم قرار داشتن سازمان‌های مذکور در یک مجموعه مدیریتی واحد؛	Q5-9	درون‌سازمانی
	عدم توجه کافی مدیریت شهری به‌منظور جذب متوازن فعالیت‌های اقتصادی، متناسب با ظرفیت بافت تاریخی؛	Q5-10	برنامه‌ای
	بی‌توجهی نسبت به مدیریت اسکان مهاجرین ساکن در بافت تاریخی که منجر به تغییر بافت اجتماعی آن شده.	Q5-11	برنامه‌ای
	آماده نبودن بستر و ضمانت‌های لازم مالی، حقوقی، مدیریتی برای اجرای طرح‌ها و پروژه‌های مصوب در خصوص بافت تاریخی؛	Q6-1	درون‌سازمانی
	عدم نظرسنجی از ساکنین بافت تاریخی درباره نگرش آن‌ها نسبت به طرح‌های مصوب؛	Q6-2	نهادی
	تصویب و ابلاغ مصوبه‌های فاقد توجه لازم و یکسان نگر بدون توجه به خصوصیات و هویت منحصربه‌فرد محدوده بافت تاریخی؛	Q6-3	ساختاری/ قانونی
خلأ طرح‌ها و برنامه‌ریزی بلندمدت، میان‌مدت و کوتاه‌مدت در خصوص بافت تاریخی؛	Q6-4	برنامه‌ای	
ضعف در به‌کارگیری کارشناسان و مشاوران خبره.	Q6-5	نهادی	
شورای عالی شهرسازی و معماری ایران	ساختار بالا به پایین و عدم توجه به نظرات ساکنین بافت‌های تاریخی شهرها در طرح‌های شهری.	Q7-1	نهادی

تحلیل شاخص‌های مؤثر بر ایجاد نظام مدیریت...، اصلاحی و همکاران | ۱۶۱

عامل مؤثر	چالش (شاخص)	نمایه	بعد
اداره کل راه و شهرسازی استان	انتخاب شرکت‌های مهندسی مشاور غیربومی یا ناآشنا با زمینه مطالعاتی برای تهیه طرح‌های شهری مؤثر در بافت تاریخی؛	Q8-1	درون‌سازمانی
	کیفیت پایین مطالعات انجام‌شده توسط مشاوران.	Q8-2	درون‌سازمانی
گروه ماده ۵	تغییرات مداوم طرح تفصیلی و طرح حفاظت جامع بافت تاریخی.	Q9-1	درون‌سازمانی
دفتر تدوین مقررات ملی ساختمان	عدم تدوین مقررات و آیین‌نامه‌های ملی ساختمان ویژه بناهای خشتی.	Q10-1	ساختاری / قانونی
دوایر دولتی خدمات رسان (ادارات و سازمان‌های گاز، برق، آب و فاضلاب و مخابرات)	عدم هماهنگی برنامه‌ها و اقدامات اجرایی دوایر دولتی محلی با طرح‌های محرک توسعه گردشگری و برنامه‌های مدیریت شهری.	Q11-1	میان‌سازمانی
سازمان برنامه‌بودجه کشور	اولویت ندادن به اختصاص بودجه مناسب جهت هزینه‌کرد در پروژه‌های ملی تعریف‌شده واقع در بافت تاریخی شهرها.	Q12-1	عمودی
اداره کل اوقاف و امور خیریه استان	تعدد موقوفات بلااستفاده در بافت تاریخی شهرها و عدم اقدام اداره کل اوقاف و امور خیریه برای احیا و ساماندهی آن‌ها؛	Q13-1	میان‌سازمانی
	عدم امکان تغییر کاربری موقوفات که در تعارض با طرح‌های شهرسازی است؛	Q13-2	ساختاری / قانونی
	عدم آشنایی واقفان و متولیان وقف از ضوابط و مقررات شهرسازی از یک‌طرف و عدم آگاهی شهرسازان و مدیران اجرایی امور شهری از احکام و مقررات وقف از سوی دیگر؛	Q13-3	نهادی
	تضاد رویکرد و منافع مابین اداره کل اوقاف و امور خیریه و اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری نسبت به ماهیت و شیوه مرمت موقوفاتی که در فهرست میراث آثار ملی کشور ثبت می‌شوند.	Q13-4	میان‌سازمانی
نیروی انتظامی	حضور کم‌رنگ پلیس و کمبود اقدامات نظارتی در	Q14-1	میان‌سازمانی

عامل مؤثر	چالش (شاخص)	نمایه	بعد
	بافت تاریخی که زمینه را برای کاهش امنیت مهیا می‌سازد.		
عوامل غیررسمی و بخش خصوصی مداخله‌کننده (اتحادیه‌های صنفی و صنعتی؛ صاحبان حرفه‌ها و مشاغل و کارگاه‌ها؛ ساکنین؛ پیمانکاران و مشاوران خصوصی و دولتی؛ سازمان‌های مردم‌نهاد؛ فعالین بخش گردشگری؛ و اهالی رسانه)	مداخلات خودسرانه اتحادیه‌های صنفی و صنعتی و صاحبان حرفه‌ها و مشاغل در کالبد بافت تاریخی؛	Q15-1	نهادهی
	عدم اجرای طرح‌های مشارکت محور و مدیریت شهری مشارکتی برای حفاظت و احیای بافت تاریخی؛	Q15-2	نهادهی
	عدم آگاهی ساکنین نسبت به اهمیت و ارزش‌های بافت تاریخی؛	Q15-3	نهادهی
	عدم توجه و التزام پیمانکاران و مشاوران خصوصی و دولتی به معیارها و ضوابط فنی مصوب؛	Q15-4	نهادهی
	خلأ وجود سازمان‌های مردم‌نهاد در زمینه تخصصی مرمت و حفاظت بافت تاریخی به‌منظور انعکاس مسائل و مشکلات؛	Q15-5	نهادهی
	منافات برخی اقدامات هیئات مذهبی با هویت بافت تاریخی؛	Q15-6	نهادهی
	اطلاع‌رسانی نادرست و بعضاً جهت‌دار رسانه‌ها نسبت به واقعیات بافت تاریخی.	Q15-7	نهادهی
سازمان نظام‌مهندسی ساختمان استان	عدم نظارت دقیق بر رعایت ضوابط در ساخت‌وسازهای جدید واقع در بافت تاریخی شهرها؛	Q16-1	ساختاری / قانونی
	نقش کم‌رنگ مهندسان مرمت در نظارت بر ساخت‌وسازهای جدید واقع در بافت تاریخی شهرها.	Q16-2	نهادهی

روایی محتوا یکی از معروف‌ترین و متداول‌ترین روش‌های ارزیابی اعتبار ابزارهای محقق ساخته می‌باشد و معمولاً در گام اول طراحی ابزار، مورد توجه پژوهشگران قرار می‌گیرد. برای ارزیابی روایی محتوا به روش کیفی، لازم است گویه‌های ابزار به لحاظ کیفی توسط اعضای پنل خبرگان، مورد مطالعه و ارزیابی قرار گیرند (وکیلی و جهانگیری، ۱۳۹۶). حداقل تعداد اعضای پنل خبرگان مورد نیاز، جهت ارزیابی روایی ابزار تحقیق و امکان‌پذیر شدن محاسبه نسبت روایی محتوا پنج نفر است (Lawsh, 1975) نقل در وکیلی

تحلیل شاخص‌های مؤثر بر ایجاد نظام مدیریت...، اصلائی و همکاران | ۱۶۳

و جهانگیری، ۱۳۹۶). در جدول ۵، مشخصات ۵ نفر از خبرگان محلی مشارکت‌کننده در پنل خبرگان که به واسطه مسئولیت‌هایشان از اشراف کافی نسبت به وظایف و حوزه مداخله عوامل مؤثر در بافت تاریخی شهر یزد برخوردار بودند، ذکر شده است.

جدول ۵- مشخصات خبرگان شرکت‌کننده در ارزیابی روایی محتوا

ردیف	سوابق-مدت	جنسیت-سن مدرک و رشته تحصیلی
۱	شهردار یزد (۴ سال)؛ مدیرکل اداره میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان یزد (۴ سال)؛ عامل توسعه خوشه گردشگری یزد (۱ سال)؛ و عضو کارگروه بررسی مدیریت یکپارچه شهری در یزد (۳ سال)	مرد-۵۴ کارشناسی ارشد معماری
۲	عضو و نائب رئیس شورای اسلامی شهر یزد (۱۸ سال)؛ نماینده شورای اسلامی شهر یزد در گروه ماده ۱۰۰، روابط عمومی و امور بین‌الملل شهرداری؛ کمیسیون عالی سرمایه‌گذاری و مشارکت‌های مردمی؛ و شورای عالی برنامه‌ریزی شهر یزد (۱۴ سال)؛ و عضو کمیسیون‌های خدمات شهری، عمران و توسعه، نظارت و پیگیری، تحول اداری؛ و املاک شورای اسلامی شهرداری یزد (۱۸ سال)	زن-۷۰ دانشجوی دکتری شهرسازی
۳	کارشناس شهرسازی و معماری استانداری یزد (۱۲ سال)؛ و معاون شهرسازی و معماری استانداری یزد (۱۴ سال)	مرد-۵۴ کارشناسی ارشد معماری
۴	کارشناس عالی پایش و حفاظت پایگاه میراث جهانی شهر تاریخی یزد (۲ سال)؛ و مشاور میراث فرهنگی و گردشگری شورای اسلامی شهر یزد (۳ سال)	مرد-۳۱ کارشناسی ارشد مرمت و احیای ابنیه و بافت‌های تاریخی
۵	کارشناس گروه ماده ۵ (۳ سال)؛ مسئول دبیرخانه کارگروه زیربنایی استان (۲ سال)؛ رئیس اداره عمران و بهسازی اداره کل راه و شهرسازی استان یزد (۳ سال)؛ و رئیس اداره ستاد بازآفرینی شهری اداره کل راه و شهرسازی استان یزد (۴ سال)	مرد-۳۹ دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری

سپس پرسشنامه‌ای با شاخص‌های جدول ۴ و طیف لیکرت در اختیار ۳۲ نفر از مسئولان و مدیران فعلی و اسبق شهر یزد که در حوزه‌های مدیریت شهری، گردشگری و میراث فرهنگی دارای تجربه و تخصص کافی هستند مانند اعضای شورای شهر، شهرداران کل و مناطق و همچنین رؤسا و معاونان فعلی و سابق سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و اداره کل راه و شهرسازی استان، اداره کل اوقاف و امور خیریه استان یزد و... قرار گرفت. برای تعیین حجم نمونه از روش نمونه‌گیری غیر تصادفی هدفمند گلوله برفی استفاده شد که یک روش داوری برای نمونه‌گیری از جمعیت خاص پاسخ‌دهندگان است (Zikmund, 2003). در این روش، خبرگان بر اساس اهداف خاص تحقیق و راهبردهای حل مسئله شناسایی می‌شوند.

نمونه‌گیری به روش گلوله برفی برای پژوهش‌های اکتشافی، کیفی و توصیفی که در آن‌ها تعداد پاسخ‌دهندگان محدود و ناشناخته هستند، بسیار مناسب است. در این روش، یک خبره نام یک خبره دیگر را به محقق می‌گوید و او نیز خبره بعدی را معرفی می‌کند و این روند به‌طور مداوم تکرار می‌شود (Baltar & Brunet, 2012). زیرا افراد خبره در حوزه مدیریت شهری که بر ویژگی‌های شهر تاریخی یزد، اشراف کامل داشته باشند به یک گروه بسیار کوچک محدود می‌شوند. از این تعداد ۲۹ نفر مرد و ۳ نفر زن بودند. مدرک تحصیلی ۱۱ نفر دانشجوی دکتری یا بالاتر، ۱۶ نفر کارشناسی ارشد و ۶ نفر کارشناسی بود.

در نهایت به‌منظور آزمون ساختار نظری مفروض پژوهش (شکل ۲) از مدل‌سازی معادلات ساختاری با استفاده از نرم‌افزار ۳ SmartPLS مورد برازش قرار گرفت. مدل‌سازی معادلات ساختاری مثالی از تحلیل عاملی تأییدی^۱ است زیرا بررسی می‌کند که آیا یک ساختار تئوریک مفروض از طریق داده‌های اندازه‌گیری شده منعکس می‌شود یا نه (آذر، ۱۳۸۱). از مهم‌ترین مزایای این روش، قابلیت آن برای کار با نمونه‌های کوچک ذکر شده است و در مواردی که تعداد گویه‌های اندازه‌گیری کم است و توزیع متغیرها نیز

تحلیل شاخص‌های مؤثر بر ایجاد نظام مدیریت...، اصلانی و همکاران | ۱۶۵

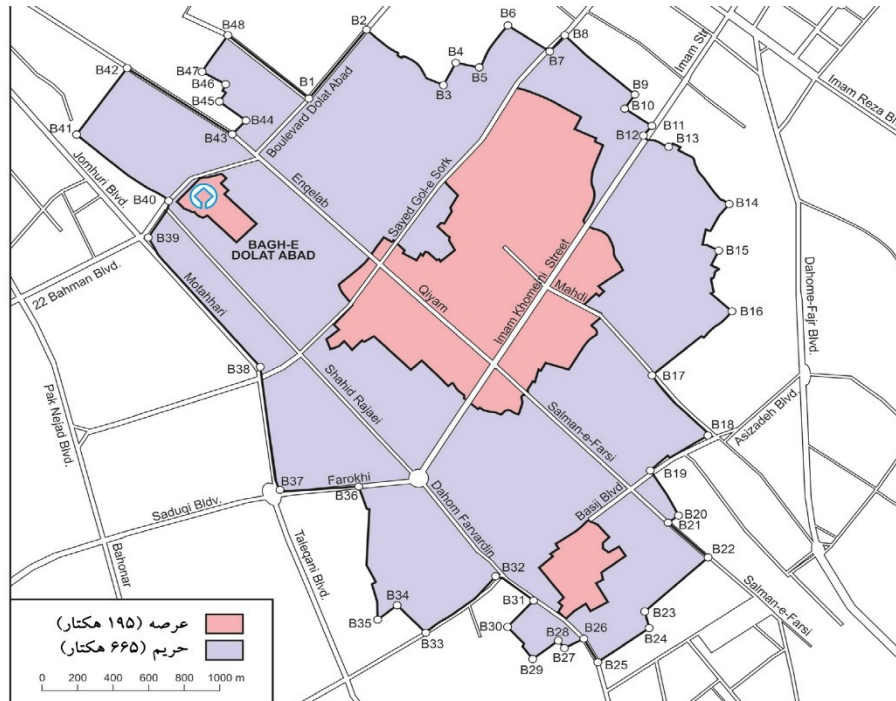
مشخص نیست، کاربرد دارد (قاضی نوری و همکاران، ۱۳۹۶).

هیر^۱ و همکاران (۱۳۹۸) بیان می‌کنند که یک مدل مفهومی در روش حداقل مربعات جزئی بر اساس بخش اندازه‌گیری (مدل بیرونی) و بخش ساختاری (مدل درونی) بررسی می‌شود. بخش اندازه‌گیری، رابطه سؤالات با سازه‌ها و بخش ساختاری، روابط سازه‌ها را بررسی می‌کند. ابتدا مدل اندازه‌گیری (مدل بیرونی) از طریق تحلیل‌های پایایی و روایی ابزارهای اندازه‌گیری بررسی می‌شود و در مرحله بعد، بررسی مدل ساختاری (مدل درونی) با برآورد مسیر بین متغیرها و سپس برازش مدل کلی صورت می‌پذیرد. برای بررسی پایایی از سه معیار بارهای عاملی^۲، آلفای کرونباخ^۳ و پایایی ترکیبی^۴ و برای بررسی مدل ساختاری (مدل درونی) از ضریب مسیر^۵ یا t-value، ضریب تعیین^۶ یا R² و ارتباط پیش‌بین^۷ یا Q² استفاده می‌شود.

محدوده مورد مطالعه

در تیرماه ۱۳۹۶، شهر تاریخی یزد (شکل ۳) بخشی از شهر یزد با وسعت ۱۹۵ هکتار است که در چهل و یکمین اجلاس کمیته میراث جهانی یونسکو در کراکوف لهستان به‌عنوان اولین شهر از ایران در فهرست میراث جهانی به ثبت رسید. شهر تاریخی یزد به دلیل دارا بودن معیارهای شماره ۳ و ۵ در میان شش معیار اصلی در فهرست میراث جهانی یونسکو ثبت شد.

-
1. Hair
 2. Factor Loadings
 3. Cronbach's Alpha
 4. Composite Reliability - CR
 5. Path Coefficient
 6. R Square - R2
 7. Predictive Relevance - Q2

شکل ۳- محدوده ثبت شده شهر تاریخی یزد (UNESCO, 2017)

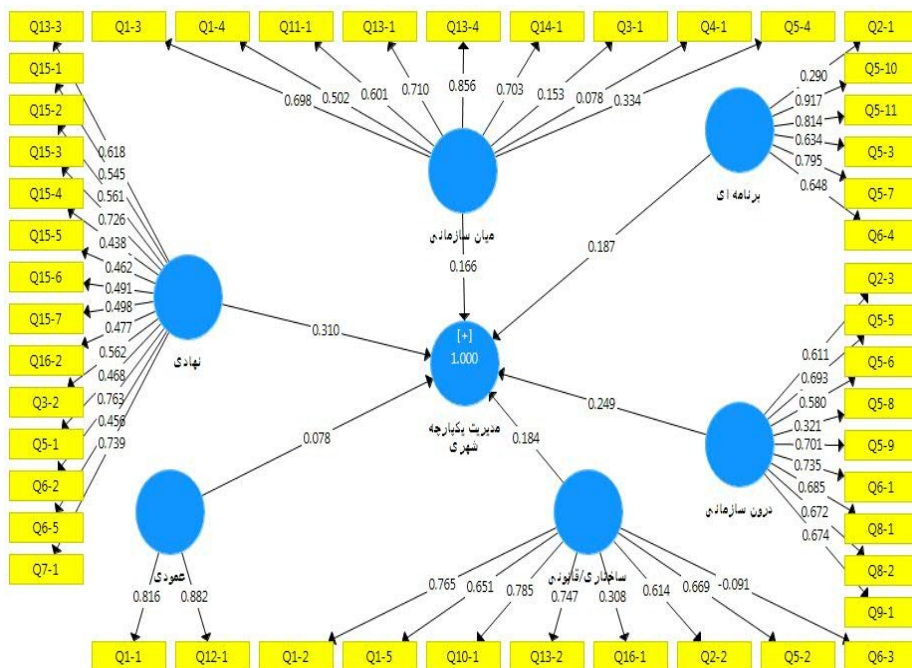
معیارهای مذکور به شرح زیر است:

معیار (سوم): ... یزد با تداوم سنت‌هایی همراه است که سازمان اجتماعی را در برمی‌گیرد. این‌ها شامل وقف (وقف) به نفع ساختمان‌های عمومی و همچنین توسعه سنت‌های ناملموس و چند فرهنگی، تجاری و صنایع دستی است. فرهنگ‌های متنوع مربوط به ادیان مختلف در شهر از جمله اسلام، یهودیت و زرتشتی را منعکس می‌کند که همچنان در کنار هم زندگی مسالمت آمیزی دارند، همان‌طور که در صنایع دستی و جشن‌های سنتی آن‌ها دیده می‌شود. معیار (پنج): یزد نمونه بارز سکونتگاه سنتی انسانی است که نمایانگر تعامل انسان و طبیعت در یک محیط کویری است و حاصل استفاده بهینه و مدیریت هوشمندانه منابع محدود موجود در چنین خشکی است (UNESCO, 2017).

یافته‌ها

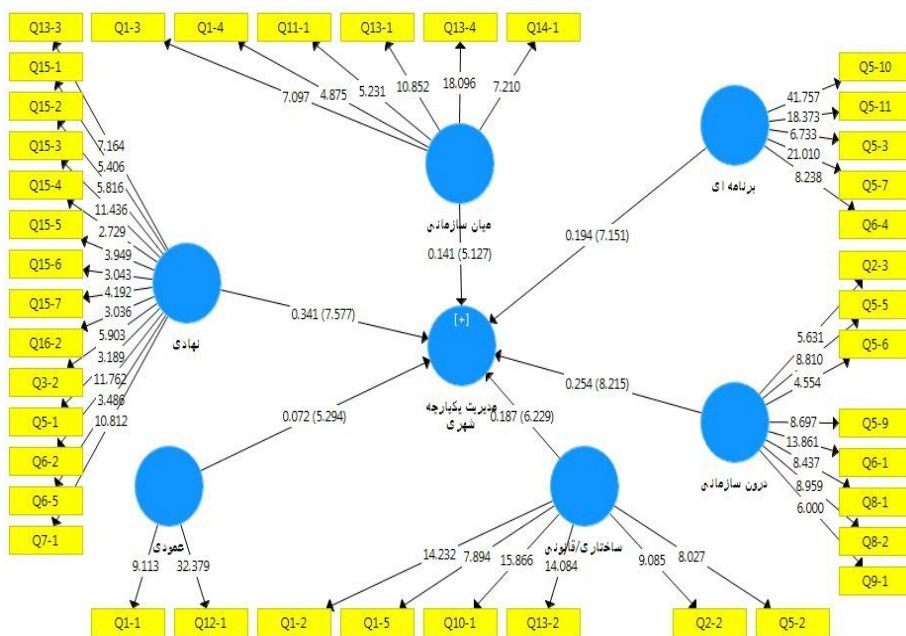
– یافته‌های توصیفی

همان‌طور که گفته شد، برای بررسی ساختار نظری تحقیق از نرم‌افزار SmartPLS استفاده شد. ساختار نظری اولیه، پس از اجرای آزمون PLS Algorithm مطابق شکل ۴ است. مقدار ملاک برای مناسب بودن بارهای عاملی ۰,۴ می‌باشد. چنانچه پس از اجرا بار عاملی سؤالی کمتر از ۰,۴ شد، آن شاخص حذف می‌شود تا بررسی سایر معیارها تحت تأثیر آن قرار نگیرد (Hulland, 1999). همان‌گونه که در شکل ۴ مشخص است، به‌جز ۷ شاخص، بارهای عاملی بقیه سؤالات بیشتر از ۰,۴ می‌باشد. بنابراین پس از حذف این شاخص‌ها آزمون باید دوباره اجرا شود.

شکل ۴- ساختار نظری اولیه پس از محاسبه بارهای عاملی

مطابق شکل ۵ با اجرای دوباره آزمون، بارهای عاملی تمامی شاخص‌ها، بیشتر از ۰,۴ شد و دیگر نیازی به حذف شاخص‌های بیشتر نیست. در نتیجه، معیار اول پایایی یعنی بار عاملی تأیید می‌گردد. در ادامه، با اجرای آزمون Bootstrapping، مقادیر t-value (داخل پراتر) بیشتر از ۱,۹۶ به دست آمدند، پس در سطح اطمینان ۹۵٪، معنادار بودن رابطه بین سازه‌ها تأیید می‌شود (داوری و رضازاده، ۱۳۹۲).

شکل ۵- ساختار نظری نهایی پس از محاسبه بارهای عاملی به همراه t-value

در جدول ۶، مقادیر آلفای کرونباخ و CR بیشتر از ۰,۷ هستند که مبین پایایی مطلوب ساختار نظری نهایی می‌باشند. مقادیر AVE نیز بیشتر از ۰,۵ هستند که روایی همگرای ساختار نظری نهایی را نشان می‌دهد (داوری و رضازاده، ۱۳۹۲).

تحلیل شاخص‌های مؤثر بر ایجاد نظام مدیریت...، اصلانی و همکاران | ۱۶۹

جدول ۶- مقادیر آلفای کرونباخ، CR و AVE

بعد	آلفای کرونباخ	CR	AVE
یکپارچگی درون‌سازمانی	۰,۸۲۷	۰,۸۶۹	۰,۵۱۰
یکپارچگی نهادی	۰,۸۳۴	۰,۸۶۵	۰,۵۰۴
یکپارچگی برنامه‌ای	۰,۸۲۰	۰,۸۷۷	۰,۵۹۲
یکپارچگی ساختاری/قانونی	۰,۸۰۹	۰,۸۶۱	۰,۵۱۵
یکپارچگی عمودی	۰,۸۰۱	۰,۸۳۹	۰,۷۲۲
یکپارچگی میان‌سازمانی	۰,۸۰۳	۰,۸۵۸	۰,۵۰۸

ماتریس روایی واگرا در جدول ۷ نشان داده شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، همه اعداد قطر اصلی از اعداد ستون زیرین خود بیشتر هستند که این مورد به معنی روایی واگرای قابل قبول ساختار نظری نهایی است (داوری و رضازاده، ۱۳۹۲).

جدول ۷- ماتریس روایی واگرا

مدیریت یکپارچه شهری	یکپارچگی میان‌سازمانی	یکپارچگی عمودی	یکپارچگی ساختاری/قانونی	یکپارچگی برنامه‌ای	یکپارچگی نهادی	یکپارچگی درون‌سازمانی	
						۰,۶۷۵	یکپارچگی درون‌سازمانی
					۰,۷۰۹	۰,۶۶۷	یکپارچگی نهادی
				۰,۷۶۹	۰,۶۹۷	۰,۶۵۸	یکپارچگی برنامه‌ای
			۰,۷۱۷	۰,۵۶۲	۰,۶۱۷	۰,۶۳۴	یکپارچگی ساختاری/قانونی
		۰,۸۵۰	۰,۴۶۷	۰,۵۳۹	۰,۶۴۲	۰,۶۲۳	یکپارچگی عمودی
	۰,۷۱۳	۰,۴۹۰	۰,۶۳۴	۰,۴۴۱	۰,۶۱۷	۰,۵۱۳	یکپارچگی میان‌سازمانی
۰,۵۲۳	۰,۶۸۵	۰,۷۱۰	۰,۶۹۶	۰,۷۲۴	۰,۷۰۲	۰,۶۷۱	مدیریت یکپارچه شهری

مطابق جدول ۸، مقدار Q^2 بیشتر از ۰,۱۵ است، بنابراین ساختار نظری نهایی دارای قابلیت پیش‌بینی متوسط است. همچنین مقدار R^2 بیشتر از ۰,۶۷ است که نشانگر برآزش مناسب ساختار نظری نهایی می‌باشد (داوری و رضازاده، ۱۳۹۲).

جدول ۸- مقادیر Q^2 و R^2 برای سازه درون‌زا

R^2	Q^2	نشانگر
۰,۹۹۸	۰,۲۴۵	نظام مدیریت یکپارچه شهری در شهر تاریخی یزد

در مجموع و با توجه به ضرایب مسیر یا t-value به دست آمده در می‌یابیم که یکپارچگی درون‌سازمانی (۸,۲۱۵)، یکپارچگی نهادی (۷,۵۷۷)، یکپارچگی برنامه‌ای (۷,۱۵۱)، یکپارچگی ساختاری/قانونی (۶,۲۲۹)، یکپارچگی عمودی (۵,۲۹۴) و یکپارچگی میان‌سازمانی (۵,۱۲۷) به ترتیب بیشترین تا کمترین تأثیر را دارند. همچنین، با توجه به بارهای عاملی می‌توان نتیجه گرفت که ۴۱ شاخص از ۴۸ شاخص مفروض پژوهش در ایجاد نظام مدیریت یکپارچه شهری در شهر تاریخی یزد تأثیر گذارند.

- یافته‌های استنباطی

با توجه به درون‌مایه شاخص‌های مؤثر می‌توان دلایل زیر را برای هر یک از ابعاد یکپارچگی ذکر نمود:

۱- یکپارچگی درون‌سازمانی: عدم بهره‌گیری از دیدگاه‌های کارشناسی توسط شهرداری و شورای اسلامی شهر؛ فقدان نظارت بر عملکرد اداره کل راه و شهرسازی استان؛ ضعف ساختار سازمانی شهرداری به ویژه شهرداری منطقه تاریخی؛ غیرواقع‌بینانه بودن طرح‌های مصوب در کمیسیون ماده ۵؛ و نبود نیروهای متعهد و تمام‌وقت در پایگاه پژوهشی شهر تاریخی.

۲- یکپارچگی نهادی: آگاهی پایین ساکنین به ویژه کودکان نسبت به ارزش‌های میراثی محل سکونتشان؛ عدم نظرخواهی از ساکنین و غیر مشارکتی بودن طرح‌های شهری؛

کاهش سرمایه اجتماعی و عدم اعتماد ساکنین به سازمان‌های متولی امر؛ دید یکسان نگر سازمان نظام مهندسی ساختمان استان به محدوده شهر تاریخی و کلیت کالبد شهر.

۳- یکپارچگی برنامه‌ای: فقدان ساختار برنامه‌ریزی نظام‌مند برای محدوده شهر تاریخی؛ عدم تمایل ساکنین بومی برای سکونت در ابنیه قدیمی به دلیل فرسودگی کالبدی آن‌ها و در نتیجه فراهم شدن زمینه اسکان مهاجرین؛ ناشناخته بودن پلان حفاظت و مدیریت یونسکو برای مدیران شهرداری مناطق و سازمان‌های وابسته.

۴- یکپارچگی ساختاری/قانونی: خلأ قوانین و مقررات مختص ابنیه و بافته‌ای تاریخی و نبود ضمانت‌های اجرایی لازم برای اجرای آن‌ها؛ عدم انطباق اساس‌نامه پایگاه پژوهشی شهر تاریخی با مقتضیات موجود؛ تأکید اداره کل اوقاف و امور خیریه بر پیروی از وقف‌نامه با وجود پویایی مبانی فقهی درباره موقوفات؛ نیاز به بازنگری در قوانین به‌منظور تنوع‌بخشی به منابع درآمدی شهرداری؛ وجود ساختار دیوان سالارانه و غیر شفاف در اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان برای اعطای مجوزها.

۵- یکپارچگی عمودی: فقدان سازوکاری برای تأمین منابع مالی پروژه‌های تعریف‌شده در شهر تاریخی به‌ویژه باهدف توسعه گردشگری فارغ از بودجه‌های مصوب دولتی.

۶- یکپارچگی میان‌سازمانی: نبود هماهنگی میان عوامل مؤثر در محدوده شهر تاریخی؛ فقدان امنیت در این محدوده؛ و قدرت بیش‌ازحد بخش دولتی و ضعف جایگاه قانونی اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان در برابر آن.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر باهدف تحلیل شاخص‌های مؤثر بر ایجاد نظام مدیریت یکپارچه شهری در شهر تاریخی یزد به‌عنوان یک شهر میراث جهانی انجام شد. یافته‌ها نشان داد که ساختار نظری مفروض از برازش مناسبی برخوردار است. همچنین همه ابعاد موردبررسی، دارای ارتباط مستقیم و معنی‌دار با مدیریت یکپارچه شهری در شهر تاریخی یزد هستند و اکثر شاخص‌های مفروض، مؤثر تشخیص داده شدند. یافته‌های این پژوهش در راستای یافته‌های

پژوهش‌های عبدالهی و ولی بیگی (۱۳۹۴)، اتقائی و پیله‌ور (۱۳۹۵)، بابایی و ابراهیمی (۱۳۹۵)، سرور و همکاران (۱۳۹۶)، سرور و همکاران (۱۳۹۷)، امیری و میزارپور (۱۳۹۷)، میرمسعودی و منصوری ارمکی (۱۳۹۷)، صلاحی و همکاران (۱۳۹۸) و تازه دل و همکاران (۱۴۰۰) مبنی بر ضرورت هماهنگی بیشتر بین سازمان‌های دخیل در مدیریت شهری؛ ایجاد سازوکارهایی جهت جلب مشارکت ذینفعان و نظارت مستمر مردمی؛ تحول ساختاری در شهرداری؛ تأمین منابع مالی کافی؛ اصلاح قوانین و مقررات و... به‌منظور تحقق مدیریت یکپارچه شهری است.

با توجه به یافته‌های تحقیق می‌توان راهکارهایی به‌منظور ارتقاء هر یک از ابعاد مدیریت یکپارچه شهری در شهر تاریخی یزد پیشنهاد کرد:

۱- یکپارچگی درون‌سازمانی:

- عدم بهره‌گیری شهرداری و شورای اسلامی شهر از نظرات کارشناسی؛
- الزام اداره کل راه و شهرسازی استان بر استفاده حداکثری از مشاوران بومی؛
- اصلاح ساختار سازمانی شهرداری با تفویض اختیارات بیشتر به شهرداری منطقه تاریخی؛
- تغییر رویکرد کمیسیون ماده ۵ از طرح‌های تفصیلی و جامع حفاظت به طرح‌های ساختاری-راهبردی^۱ برای شهر تاریخی؛

- استخدام نیروهای خیره تمام‌وقت در پایگاه پژوهشی شهر تاریخی.

۲- یکپارچگی نهادی:

- استفاده از تمامی ظرفیت‌های موجود برای آگاه‌سازی ساکنین به‌ویژه کودکان نسبت به ارزش‌های میراثی محل سکونتشان؛

- تعیین فرآیندی نظام‌مند برای جلب مشارکت ساکنین و تشویق آن‌ها به اقدامات نظارتی داوطلبانه؛

- تقویت سازمان‌های مردم‌نهاد به‌عنوان رابطی بین ساکنین و سازمان‌های متولی امر؛
- تعیین جایگاه نظارتی برای مهندسان مرمت در ساخت‌وسازهای جدید واقع در شهر تاریخی و الزام ساکنین و پیمانکاران در تمکین به نظرات آن‌ها؛

۳- یکپارچگی برنامه‌ای:

- جذب فعالیت‌های اقتصادی بر مبنای ارزیابی ظرفیت قابل تحمل^۱ شهر تاریخی؛
- تأسیس مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی راهبردی شهر تاریخی با مأموریت شناسایی مسائل و مشکلات موجود و پیشنهاد و تدوین طرح‌ها به سازمان‌های مربوطه؛
- در نظر گرفتن اقدامات تشویقی از سوی شهرداری برای مالکین به منظور مرمت ابنیه قدیمی واقع در عرصه ثبت جهانی؛
- الزام شهرداری مناطق و سازمان‌های وابسته به در نظر گرفتن پلان حفاظت و مدیریت^۲ یونسکو به عنوان طرح بالادستی؛

۴- یکپارچگی ساختاری/قانونی:

- الزام دفتر تدوین مقررات ملی ساختمان در تدوین مقررات و آیین‌نامه جامع ویژه بناهای خشتی؛
 - تشکیل کارگروه مشترک بین اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان و اداره کل اوقاف و امور خیریه استان جهت رعایت ضوابط ارائه شده برای حفاظت و احیای ابنیه تاریخی موقوفه؛
 - تعیین رویه‌ای برای تغییر کاربری موقوفات منطبق با وقف نامه و با استعجال از فقها و مراجع دینی؛
 - اعطای استقلال بیشتر به پایگاه پژوهشی شهر تاریخی با تجدیدنظر در اساس‌نامه آن؛
 - تخصیص بخشی از درآمدهای حاصل از اعطای مجوزهای بهره‌برداری از کسب و کارهای گردشگری به شهرداری؛
 - اعطای مجوز برای کسب و کارهای گردشگری در یک چارچوب شفاف و قانون‌مند؛
- ۵- یکپارچگی عمودی:

1. Carrying Capacity
2. Protection and Management Plan

• تشکیل بنیادی برای جذب سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و کمک‌های خیرین به‌منظور هزینه‌کرد در پروژه‌های محدوده شهر تاریخی با اولویت گردشگری؛
۶- یکپارچگی میان‌سازمانی:

• تشکیل شورایی با حضور تمام عوامل مؤثر در محدوده شهر تاریخی به‌منظور ایجاد هماهنگی بین آن‌ها و نظارت بر اقدامات انجام‌شده؛
• ارتقاء اقدامات امنیتی مانند افزایش گشت‌های پلیس و نصب دوربین‌های مداربسته؛
• تفویض اختیارات قانونی کافی به اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان و الزام بخش دولتی به دریافت تأییدیه از این اداره جهت هرگونه مداخله در شهر تاریخی.

ساختار نظری ارائه‌شده در این تحقیق، قابلیت آن را دارد که مبنایی برای بررسی عوامل مؤثر بر یکپارچه‌سازی مدیریت شهری در سایر شهرهای ثبت‌شده ایران در فهرست میراث جهانی یونسکو باشد. پژوهش‌های آتی می‌توانند با به‌روزرسانی و انطباق شاخص‌های موردبررسی، متناسب با شرایط و مقتضیات خود، بر اساس آرای خبرگان و کارشناسان محلی، اقدام به توسعه یا آزمون آن نمایند. از محدودیت‌های پژوهش، کوچک بودن جامعه آماری خبرگان آشنا با موضوع پژوهش و ویژگی‌های محدوده مورد مطالعه بود. همچنین برقراری ارتباط با آن‌ها و جلب نظرشان برای همکاری در تحقیق از دشواری‌هایی بود که نویسندگان با آن مواجه بودند.

تعارض منافع

تعارض منافع وجود ندارد.

سپاسگزاری

نویسندگان از جناب آقای محمدحسین دهقانپور فراشاه به خاطر راهنمایی سازنده‌شان، کمال تشکر را دارند.

ORCID

Ehsan Aslani

<http://orcid.org/0000-0001-9179-312X>

Seyed Kamaledin Shahriari

<http://orcid.org/0000-0003-0916-7088>

Hossein Zabihi

<http://orcid.org/0000-0001-6593-9674>

منابع

- آذر، عادل. (۱۳۸۱)، «تحلیل مسیر و علت‌یابی در علم مدیریت»، مجله مجتمع آموزش عالی قم، سال چهارم، شماره ۱۵: ۵۹-۹۶.
- اتقائی، حمید و پيله ور، علی‌اصغر. (۱۳۹۵)، «تدوین الگوی تحقق مدیریت یکپارچه مادرشهرها، نمونه موردی: مشهد»، آرمانشهر، سال نهم، شماره ۱۷: ۲۸۵-۳۰۱.
- اصلانی، احسان؛ دهقان پور فراشاه، محمدحسین و هدایت، هما. (۱۳۹۷)، «سنجش شاخص‌های سرمایه اجتماعی در محلات بافت تاریخی شهر یزد (نمونه موردی: محله پشت‌باغ)»، مطالعات محیطی هفت حصار، سال هفتم، شماره ۲۵: ۹۳-۱۰۵.
- امیری، پویا و میرزا پور، مهدی. (۱۳۹۷)، «تحلیل معیارهای مدیریت یکپارچه شهری مطالعه موردی: تهران»، جغرافیای سرزمین، سال پانزدهم، شماره ۵۸: ۱۷-۳۰.
- بابایی، مهناز و ابراهیمی، سعید. (۱۳۹۵)، «مطالعه و بررسی مؤلفه‌های مدیریت یکپارچه در شهر اصفهان»، اقتصاد شهری، سال اول، شماره ۱: ۱۷-۳۶.
- بختیاری، هدی. (۱۳۹۳)، نگرش مدیران و متخصصان شهری در خصوص معضلات و مشکلات فراروی مدیریت شهری کشور نمونه موردی: شهر کاشمر، اولین کنفرانس ملی شهرسازی، مدیریت شهری و توسعه پایدار، تهران.
- پوراحمد، احمد؛ مهدیان مهنمیری، معصومه و مهدی، علی. (۱۳۹۲)، «تحلیلی بر عوامل عدم تحقق مدیریت واحد شهری از دیدگاه قوانین موجود»، اقتصاد و مدیریت شهری، سال اول، شماره ۲: ۳۱-۵۰.

۱۷۶ | فصلنامه برنامه‌ریزی توسعه شهری و منطقه‌ای (علمی)، سال هفتم، شماره ۲۰، بهار ۱۴۰۱

- تازه دل، ستاره؛ شیعه، اسماعیل؛ سیدالحسینی، سید مسلم و حبیبی، کیومرث. (۱۴۰۰)، «تدوین الگوی مدیریت یکپارچه حوزه مادر شهری با تأکید بر حکمروایی»، برنامه‌ریزی توسعه شهری و منطقه‌ای، سال ششم، شماره ۱۶: ۲۵-۴۸.
- حبیبی، روزبه. (۱۳۹۰)، «رهیافتی تحلیلی بر مدیریت شهری»، شهرنگار، شماره ۵۴: ۵۵-۵۹.
- خلیجی، محمدعلی؛ سرور، رحیم و سعیده زراآبادی، زهرا سادات. (۱۳۹۶)، «تحلیلی بر انواع تفرق‌ها و میزان اثرگذاری آنها بر تحقق مدیریت یکپارچه حریم پایتخت»، مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، سال سیزدهم، شماره ۲: ۲۸۷-۳۰۳.
- دادرس، بیژن و نصر اصفهانی، عباس. (۱۳۹۲)، جزوه مدیریت شهری (رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری)، دانشگاه پیام نور.
- داوری، علی و رضازاده، آرش. (۱۳۹۲)، مدل‌سازی معادلات ساختاری با نرم‌افزار PLS: آموزش گام‌به‌گام نرم‌افزار SmartPLS همراه با مثال‌های کاربردی، تهران: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی.
- دوروسنی، ژول و بیشون، جون. (۱۳۷۰)، روش تفکر سیستمی، ترجمه: امیرحسین جهاننگلو، تهران: انتشارت پیشبرد.
- رفیعیان، مجتبی و سیفایی، مهسا. (۱۳۸۸)، «مفهوم یکپارچگی در فرایند مدیریت شهری»، منظر، شماره ۳: ۲-۳۱.
- روحانی، سیدعباس و سوزی، امیر. (۱۳۹۵)، شناسایی پیش‌شرط‌ها و موانع شکل‌گیری نگرش سیستمی در مدیریت شهری نمونه موردی: کلان‌شهر اصفهان، کنگره بین‌المللی عمران، معماری و شهرسازی معاصر جهان، اهر.
- رهنورد، فرج‌الله؛ مؤمن کاشانی، نوشین؛ شیرازی، محمود و مرتضوی، مهدی. (۱۳۹۷)، «مدل تمایل به اقتباس خط‌مشی دولت باز در ایران»، فرآیند مدیریت و توسعه، سال سی و یکم، شماره ۴: ۳-۳۶.
- زاهدی، فریاد، محمدحسین. (۱۳۷۳)، تحلیل نظام تصمیم‌گیری در شهر تهران، بررسی امکان‌پذیری تمرکزگرایی در تصمیم‌گیری، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه شهید بهشتی.

تحلیل شاخص‌های مؤثر بر ایجاد نظام مدیریت...، اصلانی و همکاران | ۱۷۷

- طاهرخانی، حبیب‌الله و متوسلی، محمدمهدی. (۱۳۸۵)، «مدیریت بافت تاریخی شهرهای ایران (چالش‌ها و راهبردها)»، مدیریت شهری، سال پنجم، شماره ۱۸: ۹۶-۱۰۷.

- سرور، رحیم؛ آشتیانی عراقی، مجید رضا و اکبری، مجید. (۱۳۹۶)، «واکاوی عوامل مؤثر بر تحقق‌پذیری مدیریت یکپارچه شهری مطالعه موردی: کلان‌شهر تهران»، جغرافیا، سال پانزدهم، شماره ۳۷-۵۲: ۳۷-۵۲.

- سرور، رحیم؛ سبحانی، نوبخت؛ مهري، انوشیروان و اکبری، مجید. (۱۳۹۷)، «سنجش عوامل مؤثر در پیاده‌سازی مدیریت یکپارچه شهری در کلان‌شهر تهران»، فضای جغرافیایی، شماره هجدهم، شماره ۶۳: ۸۷-۱۰۶.

- سعیدنیا، احمد. (۱۳۸۲)، کتاب سبز شهرداری‌ها: مدیریت شهری، تهران: وزارت کشور، مرکز مطالعات برنامه‌ریزی شهری.

- صلاحی، حسین رجب؛ تقوایی، مسعود و ضرابی، اصغر. (۱۳۹۸)، «تحلیل شاخص‌های تأثیرگذار بر پیاده‌سازی مدیریت یکپارچه شهری (مطالعه موردی: کلان‌شهر تهران)»، مدیریت شهری، سال هجدهم، شماره ۵۴: ۲۶۱-۲۸۲.

- فرهودی، رحمت‌الله؛ قالیباف، محمداقرا؛ چهاراهی، ذبیح‌الله و جواهری، احمد. (۱۳۸۸)، «تحلیل تقسیمات کالبدی شهری بر اساس مدیریت یکپارچه نمونه موردی شهر شیراز»، جغرافیا، سال ششم، شماره ۱۸ و ۱۹: ۲۷-۴۴.

- قرخلو، مهدی و حسینی، سید هادی. (۱۳۸۶)، «شاخص‌های توسعه پایدار شهری»، جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، سال چهارم، شماره ۸: ۱۵۷-۱۷۷.

- عبدالهی، مهدی و ولی بیگی، مجتبی. (۱۳۹۴)، «ارزیابی راهبردی وضعیت تکوین مدیریت یکپارچه کلان‌شهر تبریز»، جغرافیا و توسعه فضای شهری، سال دوم، شماره ۲: ۱۵-۲۶.

- عزیزی، محمدمهدی؛ ابویی اردکان، محمد و نوری، نسرین. (۱۳۹۱)، «نقش کنشگران و ابزارهای مدیریت شهری در یکپارچگی مدیریت کلان‌شهر تهران»، هویت شهر، سال ششم، شماره ۱۱: ۵-۱۶.

- قاضی نوری، سید سپهر؛ امیری، مقصود؛ قاضی نوری، سید سروش و علیزاده، پریسا. (۱۳۹۶)، «بررسی عوامل مؤثر بر هزینه کرد بخش کسب‌وکار ایران در فعالیت‌های تحقیق و توسعه؛ مطالعه سه صنعت مختلف»، مدیریت توسعه فناوری، سال چهارم، شماره ۴: ۹-۳۸.

- کاظمیان، غلامرضا. (۱۳۹۲)، مدیریت شهری، تهران: انتشارات نیسا.
- میرعابدینی، سیده زهره. (۱۳۸۸)، امکان‌سنجی تحقق مدیریت یکپارچه شهری با تأکید بر سطح تصمیم‌گیری (نمونه موردی شهر تهران)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده مدیریت شهری، دانشگاه علامه طباطبایی.
- میرمسنودی، سید پویا و منصوری ارمکی، رضا. (۱۳۹۷)، «بررسی راهکارهای تحقق مدیریت یکپارچه شهری در شهر تهران، مطالعات مدیریت شهری، سال دهم، شماره ۳۴: ۴۵-۶۰.
- وکیلی، محمد مسعود و جهانگیری، نسرین. (۱۳۹۶)، «فرایند ارزیابی روایی و پایایی ابزارهای سنجش و اندازه‌گیری در تحقیقات آموزشی، رفتاری و علوم سلامت (با تأکید بر روایی محتوا)»، توسعه آموزش در علوم پزشکی، سال دهم، شماره ۲۸: ۱۱۸-۱۰۶.
- هیر، ژورف؛ هالت، توماس؛ رینگل، کریستین و زارشتت، مارکو. (۱۳۹۸)، مدل‌سازی معادلات ساختاری: کمترین مربعات جزئی (PLS - SEM)، ترجمه عادل آذر و رسول غلامزاده، تهران: نگاه دانش.
- هدایتی، احمدرضا. (۱۳۹۲، ۲۶ مرداد)، نگاهی اجمالی به تعاریف و انواع دسته‌بندی سامانه (سیستم یا نظام)، بازیابی شده در ۱۳۹۸/۱۰/۲۰، از:

<http://rahtoooshe.com/?p=1804>

- Baltar, Fabiola. & Brunet, Ignasi. (2012) Social research 2.0: virtual snowball sampling method using Facebook, *Internet research*, 22(1). 57-74.
- Batra, R., Lenk, P., & Wedel, M. (2010). Brand Extension Strategy Planning: Empirical Estimation of Brand-category Personality Fit and Atypicality. *Journal of Marketing Research*, 47(2). 335-347.
- Chakrabarty, B. K. (2001). Urban management: Concepts, principles, techniques and education. *Cities*, 18(5). 331-345.
- Cravidão, F., Nossa, P., Santos, N., Casellas, M. D. V., Costa, N. C., Aulet, S., & Dallari, F. (2018). Tourism at World Heritage Sites; Opportunities and Challenges. In S. De Ascaniis, M. Gravari-Barbas, & L. Cantoni (Eds.). *Tourism Management at UNESCO World Heritage Sites* (pp. 23-29). Lugano: Università della Svizzera italiana.
- EEA. (2009). *Ensuring Quality of Life in Europe's Cities and Towns: Tackling the Environmental Challenges Driven by European and Global Change*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

- Encyclopaedia Britannica. (2022). *World Heritage site*. Retrieved from <https://www.britannica.com/topic/World-Heritage-site> (20.1.2022)
- Gough, J., Harper, K. A., Hill, S. D., & Selden, H. M. (Eds.). (2009). *Encyclopedia of management*. Detroit: Gale.
- Hulland, J. (1999). Use of partial least squares (PLS) in strategic management research: A review of four recent studies. *Strategic management journal*, 20(2). 195-204.
- Krauze, K., & Wagner, I. (2014). *Water in the urban space and integrated urban management*. Kraków: Sendzimir Foundation.
- McGill, R. (1994). Integrated urban management: an operational model for Third World city managers. *Cities*, 11(1). 35-47.
- UNESCO. (2008). World Heritage Information Kit. Retrieved from <https://whc.unesco.org/document/102072> (20.1.2022)
- UNESCO. (2017). *Historic city of Yazd*. Retrieved from <https://whc.unesco.org/document/155832> (20.1.2022)
- Liddell, H. G., Scott, R., Jones, H. S., & McKenzie, R. (1996). *A Greek-English Lexicon*. Oxford: Clarendon Press.
- Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel psychology*, 28(4). 563-575.
- Van Dijk, M. P. (2008). Urban management and institutional change: An integrated approach to achieving ecological cities, *IHS Working Papers*, 16, 1-20.
- Zikmund, William. G. (2003) Sample designs and sampling procedures. In W. G., Zikmund, B. J., Babin, J. C., Carr, & M. Griffin (Eds.). *Business research methods* (pp. 368-400). Mason, OH: Thomson/South-Western.